

Otwarte przestrzenie w lesie

Są jednym z najważniejszych elementów różnorodności leśnego krajobrazu. Tworzą je sama natura lub człowiek, który stara się ją naśladować. Czy zatem zrąb zupełny – zabieg gospodarczy kontrowersyjny dla wielu środowisk, można nazwać ekologicznym?

TERENY OTWARTE, BEZ WZGLĘDU NA TO, czy istnieją kilka, czy setki lat, pełnią ważną funkcję we wzbogacaniu różnorodności biologicznej ekosystemów leśnych lub na ich obrzeżu, zwłaszcza na poziomie genetycznym i gatunkowym. Dzięki złożonym procesom oraz zależnościom troficznym zapewniają zbiorowiskom leśnym większą trwałość. Na utwo-

rzonych działaniami gospodarczymi czasowych powierzchniach otwartych drzewostany mogą się naturalnie odnawiać, podobnie jak na terenach pokłeskowych.

Z GOSPODARCZEGO PUNKTU WIDZENIA

W gospodarce leśnej wielkość otwartych przestrzeni zależy od przyjętego na danym siedlisku i w danym drzewostanie sposobu gospodaro-

Dr inż. **JAN ŁUKASZEWICZ**,
pracownik naukowy
Zakładu Hodowli Lasu
i Genetyki Drzew
Leśnych Instytutu
Badawczego
Leśnictwa

ZDJĘCIE | KATARZYNA BIELAWSKA

wania. Szczególną rolę w tworzeniu takich powierzchni, zwłaszcza na słabych siedliskach, odgrywa tzw. rębnia zupełna. Wielu naukowców i praktyków leśnictwa podkreśla, że jednowiekowość, jednogatunkowość i jednopiętrowość drzewostanów na ubogich siedliskach są preferowane przez naturę. Odnawiając takie powierzchnie zrębami zupełnymi i tworząc duże, otwarte powierzchnie, naśladuje się przyrodę. Tak sądzi między innymi profesor Jan Zajączkowski z Instytutu Badawczego Leśnictwa. Jego zdaniem wykonane zgodnie ze sztuką leśną zręby zupełne, a więc przy zwróceniu uwagi na: wiek rębności, wielkość zrębu, podatność gleby na erozję, możliwość powstania zakłóceń stosunków wodnych, raczej współdziałają z naturalnymi procesami, niż się im przeciwstawiają.

– *Wykonywanie zrębów zupełnych – uważa profesor – może być zatem akceptowalne z ekologicznego punktu widzenia. Powstające w umiarkowa-*

Jednowiekowość, jednogatunkowość i jednopiętrowość drzewostanów na ubogich siedliskach są preferowane przez naturę

nej skali powierzchnie otwarte w lesie nie muszą świadczyć o istnieniu niekorzystnych procesów ani tym bardziej być przejawem rozstroju ekosystemu leśnego. Mogą natomiast świadczyć o jego normalnym rozwoju w kierunku zwiększenia różnorodności i trwałości. Również skutecznie odnowiony zręb zupełny, w określonych warunkach, może się przyczyniać do zwiększenia różnorodności przyrodniczej lasu, korzystnie wpływać na jego stabilność i trwałość oraz pozytywnie oddziaływać na poziom wielofunkcyjności lasu.

KORZYŚCI DLA PRZYRODY

Wykonanie cięć zupełnych i dużych gniazd ma znaczący wpływ na pokrywą glebową. Czasowe odkrycie powierzchni, zwłaszcza z nadmiernie zakumulowaną butwiną, może wspomagać procesy jej rozkładu, a przez to wzbogacać życie biologiczne i dostępność pierwiastków

Otwarte przestrzenie w lasach to nic nowego

Według naukowców duża część lasów pierwotnych Europy miała charakter sawannowy, a znaczny udział otwartej przestrzeni to skutek huraganów, pożarów i żeru zwierzyny dzikiej. Szczególnie dużo powierzchni otwartych występowało w lasach na ubogich siedliskach.

dla przyszłego pokolenia drzew. Na ubogich siedliskach zręby zupełne korzystnie wpływają na rozwój drobnoustrojów, o czym świadczy rozwój młodego pokolenia drzew z nasadzeń sztucznych czy też z odnowień naturalnych.

Na żyzniejszych siedliskach także powstają powierzchnie otwarte, tyle że w innej skali. Są one rezultatem cięć odnowieniowych. Takie powierzchnie harmonijnie wpisują się w rozwój drzewostanów i poszczególnych gatunków drzew na właściwych sobie siedliskach.

Różnorodność gatunkowa jest zawsze większa w warunkach brzegowych niż przy ciągłej pokrywie leśnej, a sąsiedztwo starych drzewostanów i otwartych powierzchni korzystnie wpływa na świat roślin i zwierząt. Dostrzegają to coraz częściej przyrodnicy i ekolodzy, wśród których jest coraz więcej zwolenników czasowych otwartych powierzchni w lasach.

ZAGOSPODAROWANIE STREF PRZEJŚCIOWYCH

Na styku otwartej przestrzeni i drzewostanu powstaje strefa przejściowa – ekoton. Można i trzeba tak go kształtować, aby las był możliwie dobrze chroniony przed negatywnym oddziaływaniem wiatru, nadmiernym nasłonecznieniem, emisjami przemysłowymi, pożarami, przenikaniem obcych gatunków roślin i zwierząt do wnętrza lasu. Ekoton tworzy się też naturalnie w czasie życia drzewostanu, a jego bogactwo gatunkowe i strefowość zależą od żyzności siedliska.

O właściwym zagospodarowaniu stref przejściowych można pomyśleć już na etapie prac odnowieniowych i zalesieniowych. Skład gatunkowy strefy drzewiastej ekotonu nie powinien się zasadniczo różnić od składu gatunkowego wnętrza drzewostanu. Można zastosować jedynie nieznacznie rozluźnioną więźbę sadzenia. W wypadku zastosowania więźby takiej jak na pozostałej powierzchni drzewostanu, należy w tej strefie stosować w okresie uprawy i młodnika intensywniejsze cięcia pielęgnacyjne. Do odnowienia należy używać rodzimych gatunków drzew i krzewów dostosowanych do siedliska.

Ważna estetyka

Niektóre zabiegi hodowlane, w tym rębnie, podnoszą piękno krajobrazu leśnego, a inne wprost przeciwnie, mogą negatywnie nastrajać do prowadzonej gospodarki leśnej. Cięcia, które burzą ład przestrzenny i estetykę krajobrazu, jeżeli to możliwe, nie powinny być wykonywane w okresie ruchu turystycznego. Czasem trudno nam się z tym pogodzić, ale na wizerunek gospodarki leśnej ma także wpływ estetyka miejsc pozrębnych.